

ГОДИНА II.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 56.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАЦЛАЂУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА.

(Наставак.)

Кад је у Угарској обнародована октобарска диплома 1860. године, те се тако дошло до веће политичке самосталности, почеше позоришта на ново ускршавати и настављати своју радњу на различитим странама, док се не склопише и ујединише у Новоме Саду као српско народно позориште.

Већ на измаку 1859. године морало се у нас путем новина радити најпре тек о томе, да се успостави српска читаоница у Новоме Саду, за то, да буде мати народном позоришту. За потврдом читаоничког устава морало се чекати дуже од године дана, а докле читаоница нити је смела што радити, нити састајати се. Кад се већ поче говорити, да је устав читаонички потврђен, тад отпочне Ј. Ћорђевић на крају 1860. г. у „Српском Дневнику“ низ чланака о потреби народног позоришта. То беху оне тако зване „варнице дневниковог кресива,“ које свуда падоше на добру труд. Прилози почеше долазити без нарочитог позива. Прва скупштина читаоничка могаше бити истом у марту 1861. Она усвоји предлог о позоришту и пошаље молбу влади у Будим, да јој се допусти, да се купи прилоге на позориште, и да се држати скупштину тих приложника. Допуштење једва дође тек при крају сент. Скупштина позоришна састаде се у мају 1872. године, изради устав и посла га влади на одобрење. Две године и по требало је док се тај устав потврдио, а за цео овај посао требало је шест година дана.

Сад да видимо, како је постало наше народно позориште у Новоме Саду.

Неко немачко друштво дође у Српски Чанад и ту поче давати представе. Срби тамошњи, као Д. Ружић, К. Хаџић, Путић и још неки излазили

су у тим представама као статисте. Кад однемачко друштво, зажели се Србима да имају своју позорницу. С тога склопе дружину под управом неког Стевана Протића и одиграју неколико представа. Из Чанада пођу у Свети Миклуш, ту их напусти Протић, али кад се и друштво у В. Кикинди хтеде да разиђе, прими се управе покојни Кнежевић и поведе дружину у Турски Бечеј, па онда у Нови Сад баш у Зиму 1860. године кад је проглашена октобарска диплома, која је донела колико толико политичке слободе. У Н. Саду имао је Кнежевић у својој дружини, осим поменутих, још и Д. Поповићеву, Николу Зорића, Н. Недељковића и друге. Како је тада јавни живот постао општији и живљи, то и позориште добије тиме јачу полугу за опстанак. Поводом овим и што је било у изгледу, да се у српском народу може одржати народно позориште — почне политички лист „Српски Дневник,“ као што већ споменусмо, радити на томе, да се положи основа сталноме народном позоришту у Новоме Саду. Његов предлог за добровољне прилоге нађе у народу јакога одзива. Ово даде повода главној скупштини новосадске читаонице, којој је тада био председник др. Светозар Милетић, те усвоји предлог: да читаоница прими на себе целу позоришну ствар. Учинивши то, читаоница позове народ у помоћ, који се одзове прилозима, који за неко време начине главницу од 30 и више хиљада форината. Онда се уреди стална дружина, побравши боље чланове из дружине покојнога Кнежевића. Тако уређено народно позориште постоји ево већ тринаест година без прекида.

1861. године склопило се драговољачко позоришно друштво у Будиму, па је у корист народ-

ном позоришту давало представе у патриотској српској кући Јосифа Станковића. На челу томе друштву стојао је А. Хаџић, а чланови су му били: Пава Станковићева, М. Розмировићева, Милица Дукина, Пава Дукина, Лаза Костић, Ђура Вуквић, Миша Сабовљевић, Стеван Пантелић, Ђока Максимовић, Димитрије Крестић, Васа Ђурђевић и други. Представљани су ови комади: „Тврдица,“ од Ј. С. Поповића. „Пријатељи,“ од Лазаревића, „Покондирена тиква,“ од Ј. С. Поповића, „Инкогнито,“ од Паларика, прерадио К. Руварац, и „Кобно име,“ посрбио К. Руварац. Од свију чланова нарочито се одликовао ванредним глумачким даром својим садашњи архиђакон Стеван Пантелић као „Кир Јања,“ и „Кир Дима“ у „Пријатељима.“ Приликом прослављања текелијине стогодишњице у Новоме Саду 17. августа 1861. године одиграо је на захтевање „Кир Јању“ у арени народнога позоришта. Ова драговољачка позоришна дружина имала је и свој свирачки збор од самих ђака тамбураша. У том збору било је њих 8 а управљач им је био Нига Максимовић. Свирали су изврсно и најтеже комаде.

Први оглед, да се у Београду подигне особита позоришна зграда, учињен је г. 1852. (Види печат од те године у позоришној архиви.) Тадашња влада беше поклонила празан простор код „зеленог венца,“ где је сад пијаца, народноме позоришту, а на зидање зграде намењено беше до 10.000 дуката, које скупљених, које обећаних. Већ беше спремљена грађа, ударен би темељ и грађевина се изида донекле изнад земље поменуто године, кад, али темељ се стаде слегати и зидови пуцати, јер је место било подводно. Грађење би обустављено, по што је утрошено у ту „зидану развалину“ више хиљада дуката.

Од године 1852. до 1862. давали су представе различита дилетанатска друштва у различитим малим дворанама, каквих је тада било, а понајвише у великој пивари.

На измаку године 1862. састави се „одбор за стално српско позориште у Београду.“ Чланови су му били: Цветко Рајевић, Милан А. Симић, Јован Бошковић, Настас Јовановић, Матија Бан, (који је на скоро иступио из одбора, месеца марта 1863.) Стеван Тодоровић, Милан Петронијевић, Јован Хаџи — Димитријевић Рошу, Димит.

Јоксић и Емилијан Јосимовић. Неки чланови не хтедохе најпре да уђу у одбор мислећи, да ће се у Београду за онда тешко моћи постићи истакнута мета, а квариће се посао српском народном позоришту у Новоме Саду. Разлози, који их наведоше да ипак уђу, били су ови: Српска држава треба да има бар један храм за гајење и неговање свих уметности; Београд је највећа српска варош, и по томе може издржавати позоришну дружину више него икоја друга, нарочито ако хоће да врши своју културну мисију; ваља чувати, да се немачка дружина не досели у српску престоницу; одбор ће ради узajмице бити у договору са народним позориштима у Новоме Саду и Загребу, и не само да не ће кварити посао српскоме позоришту у Новоме Саду, него ће ићи за тим, да ако би се тамо позориште како год угасило, да би опет свагда могли припалити своју свећу на наше кандило, које би требало и може да је стално. — Одбор овај имао је да се бори с великим сметњама. Колико је имао присталаца у публици, још је више имао противника, који су му се ругали и називали га „самозваним одбором,“ према бирократским појмима, да сваки почетак треба да је од владе. Одбор, да би одушевио публику за позориште, позове дружину српског народног позоришта из Новог Сада у госте. Дружина дође децембра месеца 1862. године, и оста у Београду око два месеца. Рад друштвени оцењен је у „Српским новинама“ и у „Српској народности,“ а публика захеле, да се и у Београду место дилетанатских представа појаве глумачке.

Сад одбор стане састављати представљачку дружину. Од домаћих сила у првом реду беху: даровита Јелица Јовановићева (сада Весовићка), Јулка Степићева (сада Јовановићка), А. Савић и други. Са стране доведени бихе, најпре М. Перисова, а доцније А. Мандровић и Н. Миховилов, који у Загребу беху незадовољни. После је приступила друштву и Драга Димитријевића (Дејановићка). Друштво је састављено било од чести од ваљаних глумаца, а празнине само попуњавали су и даље дилетанти (Ђаци велике школе). Дружина је почела свој рад фебруара 1863. год. Плаћене чланове ваљало је издржавати, а дворана у великој пивари била је премалена за ванредне веће представе, које привлаче свет. Одбор пошље депутацију кнезу Михаилу, да га моли

за припомоћ. Кнез им примети, да у Београду не ће бити још довољно позоришне публике. Депутација одговори, да ће удесан репертоар и вештије представљачко особље створити публику, јер у Београду има доста елемената за то, али да је незгодан локал, и тим је доходак мањи, него што би иначе могао бити. Кнез рече иза-

сланицима, ако одбор издржи годину дана на свом месту, онда ће се моћи већ што више радити и за зграду, а он ће их и међу тим потпомагати месечним прилогом, а и долазиће по који пут на представе, (за које је онет свагда особито, кнежевски плаћао.)

(Наставиће се.)

С Р П С К О П О З О Р И Ш Т Е

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Мамица.“) Нема ти ништа лепшега на овоме свету за извештача позоришног, него кад може рећи, да је из позоришта изашао са свим весео и задовољан. Мало је таквих дана у позоришној години, а је ан од тих дана беше 18. децембар о. г. када нам се приказала „Мамица.“ добро позната, и од мађарске академије са 100 дуката награђена шаллива игра плодног писца мађарског Е. Сиглигетије. Таке живе, складне и добре игре у целини и појединце скоро нисмо гледали на нашој позорници. Ни један од представљача није се истицао, него је само оно чинио, што му је ваљало чинити по карактеру ког је представљао. Та лена, жива игра наших глумаца донела је то собом, да нигде нисмо били помућени у уживању складне целине, а то тим више унемо ценити, што су терет одговорности за успех на своја плећа натоварили и млађи чланови. Ту нам од њих одмах ваља споменути Л. Маринковићеву (Анку), Л. Хаџићеву (Милицу) које као да су себе код куће заборавиле, па су нам изнеле живе слике по замисли песничковој. Одмах за њима долази Добриновић, који је био онај прави препредени коморник Јоза Скочић, који хоће да служи, али се строго држи начела, да „хаљина чини човека,“ па тако не ће да носи „ливре“ и не ће да му се каже „ти“ него „ви“, или „господине.“ Од старих опробаних позоришних делија на прво место долази „дика наше позорнице“ Ружић, ког је публика, чим га је опазила, живим плеском поздравила, у знак, да се радује, што га је пустила бољетица, те је могао изаћи овде на позорницу први пут после своје болести. Ј. Маринковићка изнела нам је у финим цртама пуницу, која à tout pris хоће да господари у својој кући, ма то било на рачун среће своје деце. Недељковић као младожења Милић и Зорић као старожења „браца Тоша“ били су две суште противности: „Тута и Фура,“ две верне слике из нашег свакидашњег живота.

С И Т Н И Ц Е.

* (Најстарија варош.) Руски научењак А. Харков тог је мишљења, да је најстарија варош на целом свету варош Самара или Самира, на десној обали Тигра, близу Багдада. Он доказује, да је Самара стојала још пре неголи што дођоше Семите у Калдеју и Мезопотамију, те да је пре 5000 година под именом Шумир била средиштем

предсеитске државе. По мишљењу тог научењака имена Самара, Самира, Сур-ман-раа, Сумере, Сума и Сумир означају исту варош. Учењак Вистенфелд мисли, да је Самара поникла пре мухамеданства.

* (Жена — адвокат.) У Чикагу је дошла пре неколико дана први пут пред суд жена као бранилац. Млади одветник, Мис Алиса М. Хјулајтова, ради од неко доба за себе, али још није пред судом бранила никога. Случај је био обичан, те почетник није могао показати необичне правне вештине, али је осветлио себи образ леним говором. Мис Хјулајтова родила се у Рокфорду, проучила је више женске школе у свом родном месту, а за две године правне науке. Годину дана радила је у писарници најзнаменитијих адвоката у Чикагу, а не давно је положила строге испите за одветништво пред највишим судом у Чикагу. Мис Хјулајтовој је тек деветнаест година, витка је и јако црномањаста и необично жива.

* (Романтичан начин писања.) Неки америкашки романтик описао је нежан љубавни пољубац као нико. „Ноћ беше дивна. Месец је расветљавао све чаробним сјајем својим. Од љубави ражарени љубавници побегоше од бледа светила месечева под густу хлад дебеле липе. Кад су дирнули усницама једно другога, чуо се глас, сличан гласу, кад крава подигне стражњу ногу из дубокога блата.“

* (Друштво за мир.) У Лондону склопило се друштво „Peace Society“ за вечити мир. Задатак је томе друштву, да сви пријатељи мира, и они, који желе, да међународне размирице решава мирним путем међународна порота, сложе свој рад на ту цел, па да што више шире по свету мисли о вечитом, општем миру.

* (Необичан двобој.) Два младића, богаташа, побихоше се не давно у Њујорку на великом металитшту песницама због једне госпоћице, за којом су обојица гинули. На двобој је изазвао увређени старији љубавник млађега са свим ојак, као што прописују правила за двобој. Такмаци се поштено излемаше. Сваки је од њих однео кући по неколико масница. Најчудновати је то, да су тај двобој гледали многе госпође и госпоћице из најбогатијих кућа њујоршких. Борници су их били позвали, а Американке беху тако уљудне, те дођоше са својим пратиоцима, да виде угодан призор, како се два њујоршка богаташе млате шакама.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

10. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 23. ДЕЦЕМБРА 1873.

ВОЈНИЧКИ БЕГУНАЦ.

Позоришна игра у 3 чина, с песмама, од Е. СИЛИКЕТИЈЕ, посрбио Рада Стратимировић.

О С О Б Е:

Гроф Монти, Талијанац	Лукић.
Драгиња, његова жена	Ј. Маринковићка,
Доловић, пуковник	Зорић.
Монтијев тајник	Нешић.
Сен Жеран, Француз	Божовић.
Ружа, драгињина собарица	М. Недељковићка.
Мекићка, ковачица, удовица	Ј. Поповићева.
Рајко, њен син	Недељковић.
Грујица, њен син	Добриновић.
Јула, сродница мекићкина	Ј. Хаџићева.
Неситовић, семиклушки бележник	Петровић.
Цветко, ковачки	Соколовић.
Миљко, кројачки	Божовић.
Колотер	Марковић.
Варошки комесар	Нешић.

Сељаци, војници, гости, ноџкари, свирачи, стража, ноћни блудници. — Збива се: прво одељење у Семиклушу, друго одељење у Милану, треће одељење у Пешти.

Ко од наших претиплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11. сахата пре подне.

У среду 26. децембра по други пут: „**МАРКОВА САБЉА.**“ Алегорија у 2 дела, с певањем, од Ј. Ђорђевића и А. Хаџића, музика од Д. Јенка.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поштовани претиплатници умољавају се, да би изволили исплатити први део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

ВОЛУЈУ: М. СУВОТИЋ, Н. РАШИЋ, Љ. ЗОРИЋЕВА, А. САЈЕВИЋ.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.